

Zinātņu vēsture un muzeoloģija

sekcijas sēde, 2018. gada 29. janvāris

Latvijas
Universitātes
starptautiskā
zinātniskā
konference

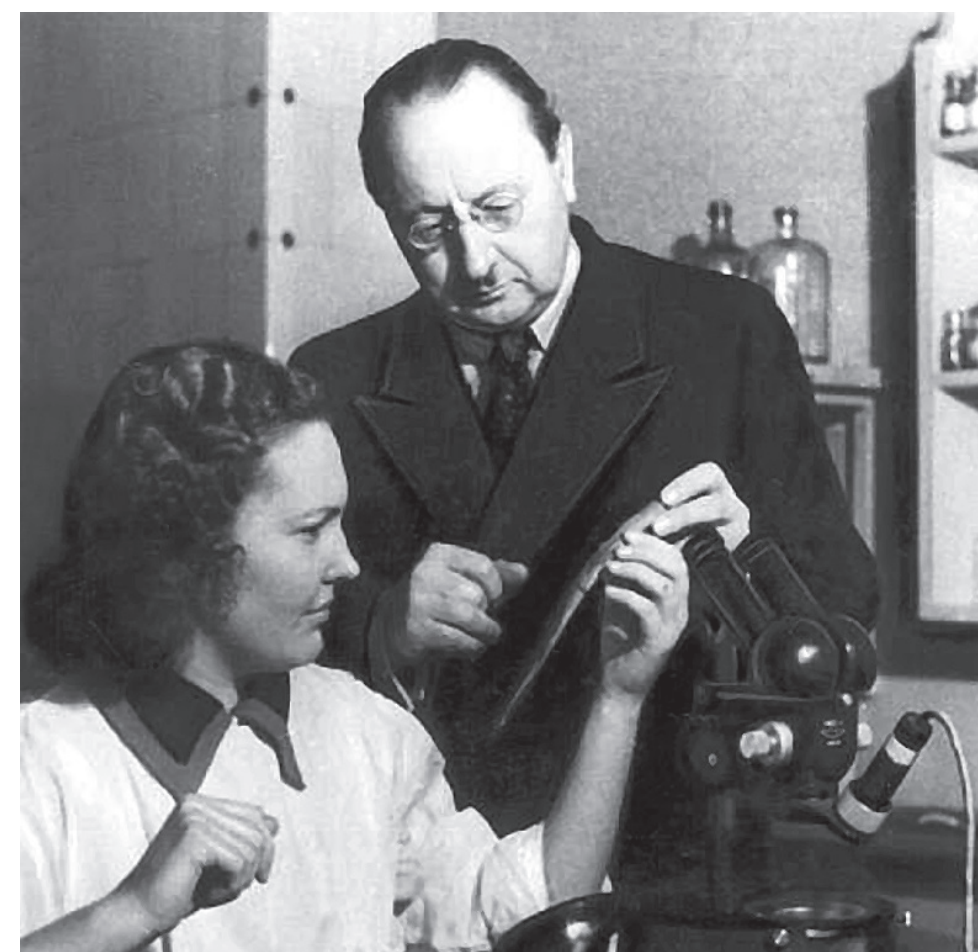
ĢENĒTIĶIS UN ZOOLOGS JĀNIS LŪSIS

Dr. biol. Jēkabs Raipulis
jekabs.raipulis@gmail.lv

2017. gadā apritēja 120 gadi, kopš dzimis ievērojamākais latviešu klasiskās ģenētikas pētnieks un zoologs profesors Jānis Lūsis – to atzīmēja Latvijas un arī Krievijas Federācijas zinātnieki. Jānis Arnolds Lūsis dzimis 1897. gada 5. decembrī Ķoņu ciema "Kalniņos". Beidzis Petrogradas Universitātes Ģenētikas un eksperimentālās zooloģijas katedru (1916–1923). No 1926. gada līdz 1931. gadam vadījis PSRS mājdzīvnieku resursu uzskaites un ģenētikas pētījumu ekspedīcijas, paralēli veicot divpunktu mārīšu *Adalia bipunctata* populāciju ģenētikas pētījumus. 1932. gadā, apsekojot Kirgīzijas mājdzīvnieku resursus, ierosinājis veikt kalnu auna arhara un mājas aitu starpsugu krustojumu, kas vainagojās ar unikālas augstkalnu aitu šķirnes, arharomerīnes, izveidošanu. 1933. gadā kļuvis par PSRS ZA Ģenētikas institūta Mājdzīvnieku ģenētikas laboratorijas vadītāju (institūtu vadīja ievērojamais krievu ģenētiķis Nikolajs Vavilovs). 1941. gadā, kad T. Lisenko kļuva par Ģenētikas institūta direktoru, viņš J. Lūsi atlaida no darba institūtā. 1941. gadā J. Lūsis sāka strādāt PSRS ZA Zooloģijas institūtā. 1948. gadā aizsūtīts pensijā, bet 1949. gadā ar īpašu PSRS ZA atļauju sācis strādāt LVU Bioloģijas fakultātes Zooloģijas un cilvēka un dzīvnieku fizioloģijas katedrā par zooloģijas pasniedzēju. 1951. gadā kļuvis par Zooloģijas katedras vadītāju. 1964. gadā pēc ģenētikas "reabilitācijas" PSRS atjaunojis ģenētikas pasniegšanu, un šai laikā LVU Bioloģijas fakultātes Zooloģijas katedra tika pārdēvēta par Zooloģijas un ģenētikas katedru. Pieteicis oficiālu ģenētisku zinātnisko tēmu. Regulāri braucis mārīšu populāciju pētījumos uz dažādām PSRS vietām, mājas laboratorijā veicis mārīšu krustojumus. 1967. gadā nodibinājis Latvijas N. Vavilova Ģenētikas un selekcijas biedrību. Strādājot par pasniedzēju, J. Lūsis izaudzina veselu Latvijas zoologu un ģenētiķu paaudzi. Miris 1979. gada 10. augustā. Apglabāts Rīgā, 1. Meža kapos.

Profesors Jānis Lūsis (1897–1979)

Prof. J. Lūsis un asistente R. Eglite pēta nēģu mākslīgo pavairošanu

Klasiskās ģenētikas vecā gvarde 20. gs. 60. gados
1. rindā no kreisās: J. Lūsis, N. Timofejevs-Resovskis, N. Medvedjevs
2. rindā: S. Hohlovs, S. Geršenzons, M. Lobašovs

Ar kolēģiem PSRS ZA Ģenētikas institūtā
1. rindā no kreisās: J. Kerkis, G. Karpečenko, G. Bridžes, N. Medvedjevs
2. rindā: T. Liepiņš, J. Lūsis, L. Goroščenko